

Департамент культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини

Одеської обласної державної адміністрації
Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. М. Грушевського

Науково-методичний відділ

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КНИГИ ТА ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ

Методичні поради

Одеса
2022

Поняття «інновація» прийшло з XIX ст. і пов'язане із запровадженням європейських звичаїв в культурі.

В основі інновації завжди лежить нова ідея – продукт творчої інтелектуальної діяльності, але якщо цю ідею не реалізовано на практиці, то це ще не інновація.

Бібліотечна інновація – це нестандартна ідея, методика, проект, що відображає новий підхід до змісту й організації бібліотечного обслуговування, технології управління закладу.

Головною метою інновацій, які упроваджуються в практику роботи, є покращення обслуговування користувачів, створення комфортних умов для якісного задоволення читацьких запитів, а також забезпечення розумного балансу між необхідністю інновацій і збереженням цінних бібліотечних традицій.

Сьогодні важливим аспектом інноваційних процесів в бібліотеках вважаються нові напрямки організації бібліотечного простору, соціокультурна, маркетингова, фандрейзингова діяльності закладів, адвокація в бібліотечній сфері.

Джерелом запозичення інновацій вважаються: конкурси та ярмарки ідей і проектів, професійне читання, вивчення соціальних практик суміжних інститутів, Інтернет, участь у системі безперервної освіти (курси підвищення кваліфікації, бібліобрифінги, творчі майстерні, семінари-практикуми та інші сучасні форми підвищення кваліфікації).

Сьогодні бібліотекарі повинні акцентувати увагу на використанні нових форм обслуговування громадян, особливо на основі інформаційних технологій.

Завдяки вільному доступу до Інтернету користувачі мають багато можливостей, наприклад:

- проходити курси комп'ютерної грамотності й здобувати навички роботи з необхідною програмою та Інтернетом;
- телефонувати рідним і друзям за допомогою «Скайпу»;
- отримувати правову консультацію, поради фахівців із питань пенсій, соціального захисту;
- знаходити лікаря й організувати візит до потрібного медичного закладу;
- знаходити оголошення про вакансії, учитися грамотно складати резюме, подавати свою кандидатуру й проходити співбесіду;
- вивчати іноземну мову;
- читати новини з усього світу;
- ознайомлюватися з інформацією органів влади.

Сьогодні пропонуються нові форми організації бібліотечного простору. Українська бібліотечна асоціація презентувала бібліотечній спільноті електронний посібник «Чотири простори бібліотеки: модель діяльності», в якому конкретно розповідається про інноваційні форми перебудови бібліотечного простору, наприклад це:

- організація в приміщенні зон для відпочинку;
- відкрита бібліотека. Це – безбар'єрний доступ до літератури (відкриті фонди читальних залів, книгосховищ, система простих покажчиків);
- запровадження технологій «Веб 2.0»;
- довідкові послуги в режимі «chat»;
- зручний графік роботи;
- дорестраційне консультування;
- супровід людей з особливими потребами та відвідувачів із дітьми;
- інформування за допомогою електронного навігатора, електронний формуляр та інші.

Можливість використовувати сучасні технології дала поштовх розвитку рекламної діяльності. Необхідно взяти до уваги ефективність розміщення об'яв на сайтах.

Гарною рекламою можливостей бібліотек є відеоматеріали про історію успіху її користувачів. Доведена досвідом ефективність виставок-інсталяцій, рекламних плакатів «Читати – це стильно», «Книга у тренді».

Використання вільного доступу до Інтернету значно розширило та оновило спектр бібліотечних послуг.

Бібліотеки, що мають доступ до Інтернету, сьогодні повинні забезпечувати доступ до офіційної інформації (урядові портали, сайти державних установ, гарячі лінії тощо), організувати **інтерактивне спілкування** населення з органами влади.

Серед інноваційних форм роботи вважається за обов'язкове організація допомоги соціально слабо захищеним категоріям громадян: людям літнім, людям з особливими потребами: курси і консультаційні пункти, створення можливостей користуватись Інтернетом, тренінги під девізом «Від простого до складного», інформаційно-консультаційні центри, в активі яких аудіокниги, теки корисних порад і консультацій.

Даного часу, коли головна увага бібліотек спрямована на роботу щодо повернення цікавості громадян до читання, як життєвої стратегії, з'явилась можливість впроваджувати активні форми роботи в цьому напрямку: творчі лабораторії, мозкові штурми.

До цього переліку можна додати бібліотечні лабіринти, книжкові слайд-вечори, віртуальні книжкові екскурсії, літературні веб-музеї, віртуальна подорож книгами України, персонажі улюблених книг і образи їх у фільмах, виставки-розповіді (наприклад «Краса рідної мови»), букросинг (вільний обмін книгами між читачами), книжкові клуби, де пройдуть зустрічі на тему «Дім і книга», використання волонтерської активності, транспорту для організації мобільних бібліотечних послуг.

Тема методичних порад щодо впровадження у щоденну роботу бібліотек інноваційні форми популяризації книги і самого закладу робить необхідним надати їх характеристику.

Айстопер¹ (від англ. eye stopper – дослівно «той, що зупиняє очі») – поняття, яке використовується в рекламній справі. Це комунікативний рекламний і PR-елемент, основне призначення якого – привертання уваги. Сильним айстопером вважають колір, особливо яскравий, оскільки саме колір предмета людське око розрізняє швидше за все. Крім того, використовують різноманітні нестандартні та/або смішні зображення людей, тварин тощо. У бібліотечній практиці айстопери – це об'єкти (живі й неживі), що привертують увагу користувачів. їх, зокрема, використовують при оформленні книжкових виставок.

Бібліобар – форма заходу, під час якого у вигляді «частування» пропонуються різноманітні книги та/або періодичні видання. Користувачі можуть підійти до «барної стійки» і вибрати те, що їм до вподоби. Інколи відвідувачам, крім книжкового «частування», пропонують каву, чай, солодоші, фрукти.

Бібліокешинг (від англ. cache – схованка) – гра, суть якої полягає в пошуку книжкових скарбів, що можуть бути заховані як у приміщенні бібліотеки, так і поза її межами. Користувачі бібліотеки, котрі виконують роль шукачів скарбів (можливе формування кількох груп, що змагаються між собою), використовуючи підказки (наприклад, записки) або/та відповідаючи на запитання чи виконуючи певні завдання, знаходять схованку за схованкою і, зрештою, дістаються до головного скарбу.

Бібліомікс (від англ. mix – змішувати) – тематичний бібліографічний огляд, до якого включають різноманітні бібліотечні документи: книги, періодичні видання, відео-, кіно-, фоно-, фотодокументи, електронні видання, плакати, посилання на інформаційні ресурси тощо.

¹ **Ай-стоппер** // Diskovered: О финансах и не только. Дата публ.: 12.03.2018. URL: <https://discovered.com.ua/marketing/aj-stopper/>. (дата звернення: 12.02.2022).

Бібліопікнік – акція, що найчастіше проводиться на свіжому повітрі в рамках літніх читань. Користувачам пропонують різноманітні книжкові «частування» з цікавими назвами (бутерброд «Книжковий», «Шашлик-Всезнайко», Арт-десерт тощо). Іноді бібліотечний пікнік організують і в приміщенні бібліотеки, потурбувавшись про створення відповідної атмосфери.

Бібліотечний десант – виїзна акція, котру організують один чи кілька відділів бібліотеки для різних аудиторій, у різних закладах та установах (дитсадки, школи, парки та ін.). Мета – якомога більше розповісти про можливості бібліотеки, розкрити багатство її фонду, привабити нових користувачів.

Бібліотечний non-stop (від англ. non-stop – безперервний, безупинний) – формат проведення масового заходу, який триває 10-12 годин або впродовж усього дня чи навіть кількох днів), про що зазначається в його програмі. Захід може бути приурочено до якогось свята, проводиться у рамках Дня відкритих дверей тощо. При цьому бібліотека перетворюється на майданчик для відкритого інтерактивного спілкування з цікавими людьми (письменниками, видавцями, творчими молодіжними колективами та ін.).

Бібліофреш (від англ. fresh – свіжий) – бібліо-графічний огляд книжкових новинок.

Бібліошоу – розважальний бібліотечний захід постановочного характеру, що, як правило, проводиться перед публікою (реальними та/або потенційними користувачами бібліотеки) і розрахований на гучний зовнішній ефект.

Буккросинг² (від англ. book – книга, crossing – рух) – рух книголюбів, що діють за принципом «прочитай – передай іншому». Вони цілеспрямовано залишають у спеціальних шафках (на полицках і т. ін.) в людних місцях (книгарні, кафе, вокзали, парки) прочитані книги, щоб інші могли їх почитати. Рух має свої правила. За таким обміном можна простежити в Інтернеті. Головна ідея – «відпустити» книжку в мандрівку світом (звільнити її), таким чином перетворюючи світ на відкриту бібліотеку. Буккросинг зародився в Америці, 21 квітня 2014 р. вперше відзначено Міжнародний день буккросингу.

² **Буккросинг** // Вікіпедія. Відред.: 21.12.2021. URL: <https://goo.su/bdO4>. (дата звернення: 12.02.2022).

Буктрейлер³ (від англ. booktrailer; book — книга, trailer – тягач, причіп) – це короткий відеоролик (тривалістю до 3 хв.) за мотивами книги, що є сучасною формою реклами книги, засобом її просування, заохочення до читання. Основне його завдання – яскраво та образно розповісти про книгу, зацікавити, заінтригувати читача.⁴ Такі бібліотечні відеоролики знімаються як про сучасні книги, так і про ті, що стали літературною класикою.⁵

Мотиватор (мотиваційний постер) – вид наочної агітації, призначенням якого є створення відповідного настрою. Це поєднання зображення та тексту, що стимулює до дії, надихає на роботу над собою, на певні позитивні зміни у ставленні до світу та самого себе, змушує задуматися над важливими проблемами та поглянути на звичні речі з незвичного боку. Мотиватори використовуються в бібліотеках, щоб надихати на читання, стимулювати до відвідування бібліотечних установ⁶.

Виставка-інсталяція – виставка, яка представляє собою просторову композицію, створену з різноманітних елементів – побутових предметів, промислових виробів та матеріалів, природних об'єктів, фрагментів текстової й візуальної інформації.

Квест⁷ (від англ. quest – пошук, пошук пригод) – інтелектуально-динамічна гра, що поєднує спортивне орієнтування, розв'язування інтелектуальних завдань тощо. Основою гри зазвичай є послідовне виконання задалегідь підготовлених за-вдань командами або окремими гравцями. Гра має тему, мету, певний алгоритм, якого потрібно дотримуватися. Наприклад, учасник, який виконав перше завдання, в результаті отримує підказку для виконання другого і т. д.

³ **Буктрейлер** // Вікіпедія. Відред.: 28.11.2019. URL: <https://goo.su/bwOg>. (дата звернення: 12.02.2022).

⁴ **Буктрейлер романа французького писателя Гастона Леру «Призрак оперы»: к 105-летию со дня выхода книги в свет** // Світ через культуру : гуманіт. чит. зал Одес. обл. універс. наук. б-ки ім. М. Грушевського. Дата публ.: 01.07.2015. URL: <http://massovoodessa.blogspot.com/2015/07/105.html>. (дата звернення: 14.02.2022).

⁵ **#УІК#УІК_ОУНБ Рівдво – свято з особливою атмосферою** : буктрейлер / Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського // facebook. Дата публ.: 05.01.2022. URL: <https://www.facebook.com/odessa.ounb/videos/337725531290467/?redirect=false>. (дата звернення: 14.02.2022).

⁶ **Мотиватори успіху від бібліотеки** // Наук. б-ка Київ. нац. ун-ту культури і мистецтва. Дата публ.: 05.10.2018. URL: <http://lib.knukim.edu.ua/motivatori-uspikhu-vid-biblioteki/>. (дата звернення: 13.02.2022).

⁷ **Квест** // Вікіпедія. Отред.: 24.12.2021. URL: <https://goo.su/cd3i>. (дата звернення: 12.02.2022).

Бібліоквест – може передбачати: відгадування загадок з історії бібліотеки, міста (села), літературних загадок, пошук цитат у книгах, пошук на полицях зазначених книг та багато інших цікавих завдань⁸. Вужче поняття – літературний квест (літературне квест-орієнтування). Це один із варіантів названої грипошуку, маршрут якої пов'язаний зазвичай із сюжетом і героями тих чи інших літературних творів. Тобто бібліоквест, літературний квест – це активні форми соціокультурної роботи, в яких закладено модель розвитку навичок інформаційної діяльності, а також формування позитивного емоційного ставлення до бібліотеки та процесу читання. Розрізняють традиційний квест та веб-квест⁹.

Флешбук – книжковий флешмоб в Інтернеті. Це може бути розміщення фрагментів текстів видань у соціальних мережах, створення там само уривків з улюблених книг, ознайомлення з ними друзів і передплатників сторінки з наведенням цитат, ілюстрацій, особистих думок та іншої інформації¹⁰.

Флешмоб (також флеш-моб, флеш моб; від англ. flash mob; flash – спалах, mob – натовп) – заздалегідь спланована масова акція, зазвичай організована через Інтернет або за допомогою інших сучасних засобів комунікації, під час якої велика кількість людей оперативно збирається в громадському місці, протягом декількох хвилин виконує узгоджені дії і потім швидко розходить^{11, 12}.

⁸ **Минуле для майбутнього : квест-гра** // Центр. б-ка («КЗ» Публ. б-ка Татарбунар. міськ. ради). Дата публ.: 24.04.2019. URL: <https://goo.su/b67O>. (дата звернення: 13.02.2022).

⁹ **Адаменко М. Зіграй зі мною в квест!** // Публ. б-ка територ. громади : блог Нац. б-ки України ім. Ярослава Мудрого. Дата публ.: 28.03.2019. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=2668>. (дата звернення: 13.02.2022).

¹⁰ **Флешбук «Про що говоримо, коли говоримо про книжки»** // facebook. Дата публ.: 30.11.2020. URL: <https://goo.su/aN45>. (дата звернення: 14.02.2022).

¹¹ **Флешмоб що це таке, простими словами навіщо його проводять** : [цілі флешмобів; принципи акції; різновиди флешмобів; які правила флешмоба; як стати учасником; найпопулярніші флешмоби останніх років; законодавство і флешмоб] / ред. М. Ковальчук // WDAY. URL: <https://goo.su/dlmUydR>. (дата звернення: 15.02.2022).

¹² **#Уразом День єднання! Великого народу великої України** : [флешмоб] / Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського // facebook. Дата публ.: 16.02.2022. URL: <https://goo.su/871dlmt>. (дата звернення: 16.02.2022).

Бібліотечний флешмоб (також книжковий флешмоб, лібмоб) найчастіше має на меті інформування населення про роль сучасної бібліотеки в суспільстві, про нові можливості, котрі відтепер надають модернізовані бібліотеки; заохочення до читання; привернення уваги до неповторності книги як носія інформації.¹³

Активне використання інноваційних форм роботи необхідно включити до плану участі бібліотеки в огляді-конкурсі «Спільна діяльність бібліотек, клубних закладів і музеїв як шлях реалізації проекту Стратегії розвитку читання «Читання як життєва стратегія», розрахований на 2022-2025 роки.¹⁴

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ КНИГИ ТА ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ [Текст] : метод. поради / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського, Наук.-метод. від. ; [упоряд. Ю. С. Амельченко ; комп'ют. набір Ю. С. Амельченко ; заг. редагування О. М. Ласкевич ; відп. за вип. О. А. Булгакова]. – Одеса, 2022. – 8 с. – 15х21,5. – 40 прим.: б. ц.

Ксерокс ОУНБ
Зам. № 12 від 16.02.2022 р.
Тираж 40 прим.

¹³ **Флешмоб «Час читати і фотографувати»** // Одес. нац. наук. б-ка. Дата публ.: 2020. URL: https://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=2784. (дата звернення: 15.02.2022).

¹⁴ **Як підвищити рівень читання та забезпечити розвиток книжкової екосистеми в Україні: відбулася презентація Стратегії розвитку читання на 2021-2025 роки** : [презентація Стратегії розвитку читання на 2021-2025 роки «Читання як життєва стратегія» та результати соц. дослідж.] // Укр. ін-т книги. Дата публ.: 26.03.2021. URL: <https://goo.su/RiHcrXG>. (дата звернення: 15.02.2022).